

Stockholm 2024-10-31

Dnr: Fi2024/01521

Yttrande över Nätt och jämnt. Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn (SOU 2024:50)

Inledning

Sveriges Skolledare verkar för att staten ska ta över huvudansvaret för finansiering, resursfördelning och likvärdighet i hela skolväsendet. Förbundet har under en längre tid sett hur resurserna som avsetts för verksamheten i allt mindre utsträckning motsvarar uppdraget som det uttrycks i läroplaner, skollag och annan lagstiftning, vilket ställer skolledare inför svåra yrkesetiska dilemman. De ekonomiska utmaningar som de demografiska förändringarna kommer att ställa många kommuner inför, gör nödvändigheten av en statlig finansiering i form av ett sektorsbidrag eller motsvarande, allt mer angeläget för att säkra en likvärdig utbildning av hög kvalitet i hela landet.

Sveriges Skolledare har därmed invändningar mot själva grundpremisen för Utjämningskommitténs arbete. Förbundet vill se en reformerad finansiering av skolsektorn där de generella statsbidragen helt fasas ut till förmån för ett sektorsbidrag. Till skillnad från dagens riktade statsbidrag ska, enligt Sveriges Skolledare, sektorsbidragets användning inte styras på detaljnivå av staten. Ett ökat statligt ansvar får aldrig stå i motsatsställning till tillitsbaserad styrning och ledning. Det måste finnas ett stort mått av frihet för de professionella inom sektorn att styra tillgängliga resurser mot de lokala behoven.

Med detta sagt kommer förbundet att kommentera de förslag som Utjämningskommittén lägger utan att varje gång återkomma till denna grundläggande kritik mot de nuvarande generella statsbidragen till kommunsektorn.

Sveriges Skolledares synpunkter på förslagen

Förbundet kommenterar förslagen i den ordning de presenteras i betänkandet.

Förslag 4.2.4 Fyra undantag föreslås från huvudregeln om generella statsbidrag i styrningen av kommunsektorn.

Utjämningskommittén belyser på ett förtjänstfullt sätt den problematik som är relaterad till användningen av riktade statsbidrag. Sveriges Skolledare delar problembeskrivningen till fullo. Samtidigt finns det, precis som utredningen skriver, tillfällen då riktade statsbidrag bör kunna ges.

Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslaget.

Förslag 4.3.2 Kommittén föreslår skärpta beredningsrutiner och utformningskriterier för riktade statsbidrag.

Sveriges Skolledare bifaller förslagen. Dagens pressmeddelandepolitik behöver ersättas med breda politiska överenskommelser för att ge förskola och skola arbetsro och möjligheter att fokusera sina resurser på de lokalt identifierade utvecklingsbehoven.

Förslag 4.5.1 Kommittén föreslår att 17 riktade statsbidrag ska inordnas i det generella statsbidraget.

Här vill förbundet ändå påminna om den grundläggande inställningen att det generella statsbidraget bör ersättas av ett riktat sektorsbidrag inom skolområdet.

I avvaktan på denna reform ställer sig Sveriges Skolledare bakom att de föreslagna 17 riktade statsbidragen inordnas i det generella statsbidraget.

Kommitténs bedömning 4.6.3 Konsekvenserna av ett sektorsbidrag till skolan är avhängiga utformningen av bidraget.

Utjämningskommittén har haft i uppgift att analysera vilka konsekvenser ett större sektorsbidrag till skolan skulle få för det generella statsbidraget, utjämningsystemet och kommunernas finansiering.

Sveriges Skolledare ser ingen anledning att lämna synpunkter på utredningens konsekvensutredning, men vill framhålla den kraftfulla förstärkning statens styrning av skolområdet skulle få i ett system med ett sektorsbidrag. Först då kan alla de kvalitetshöjande reformer som staten initierar förväntas få full effekt genom att finansieringen av ambitionshöjningen med större säkerhet når skolan.

6.3.3 Överväganden och förslag gällande delmodellen för förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet.

Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslagen.

6.4.3 Överväganden och förslag gällande delmodellen för förskoleklass och grundskola.

Sveriges Skolledare bifaller förslagen. Förbundet vill särskilt lyfta fram det positiva i att det införs en ny ersättning för socioekonomi i modellen. Det är också bra att kommittén tydligt framhåller de svårigheter som så kallad smådrift för med sig. Enskilda kommuner kan inte själva ta ansvar för att resursfördelningen är kompensatorisk mellan kommuner. Detta faktum är ett tungt vägande skäl för varför en ändrad finansieringsmodell för hela skolområdet är nödvändig.

Förbundet vill också poängtera att utredningen resonerar klokt vad gäller bedömningen att det befintliga kunskapsbidraget inte utgör något hinder för införandet av en socioekonomisk komponent i kostnadsutjämningsmodellen för förskoleklass och grundskolan. Sveriges Skolledare delar helt utredningens bedömning i frågan.

6.5.3 Överväganden och förslag gällande delmodellen för gymnasieskolan.

Sveriges Skolledare bifaller förslagen med samma motivering som för motsvarande förslag gällande förskoleklass och grundskola.

Förbundet saknar dock en analys av vad den nya regionalt baserade modellen för planering och dimensionerna av gymnasial utbildning eventuellt kan få för effekter på delmodellerna för såväl gymnasieskolan som vuxenutbildningen. Avsikten med modellen är att bredda utbildningsutbudet för att det bättre ska anpassas till arbetsmarknadens behov. Sveriges Skolledare kan inte bedöma om förändringarna kommer att få någon praktisk påverkan på modellen och dess utfall, men menar att det hade varit bra om utredningen behandlat frågan.

6.6.3 Överväganden och förslag gällande delmodellen för vuxenutbildning.

Sveriges Skolledare har inga invändningar mot förslagen.

Med vänlig hälsning

Sveriges Skolledare

Ann-Charlotte Gavelin Rydman
Förbundsordförande

Lena Linnerborg
Utbildningspolitisk chef